

Forslag til plan for selskapskontroll 2016 - 2019

Sauherad kommune

2016 :: 422 002
Ferdigstilt 18.03.16

Om Telemark kommunerevisjon IKS

Telemark kommunerevisjon IKS er et av landets største interkommunale revisjonsselskaper. Alle de 18 kommunene i Telemark, kommunene Larvik og Lardal i Vestfold og Telemark fylkeskommune er eiere av selskapet. Vi utfører revisjon og andre tjenester for våre eiere og andre kommunale/fylkeskommunale aktører.

Fra 2015 samarbeider vi faglig og administrativt med de interkommunale revisjonsordningene Buskerud kommunerevisjon IKS, Vestfold kommunerevisjon og Sandefjord distriktsrevisjon.

Telemark kommunerevisjon IKS har bred erfaring med selskapskontroll og gjør forvaltningsrevisjon innenfor en rekke områder, og med forskjellige innfallsvinkler. Våre ansatte har samfunnsfaglig, økonomisk og juridisk utdanning på mastergradsnivå, og har god kompetanse innen offentlig forvaltning.

Du kan lese mer på vårt nettsted www.tekomrev.no.

Innhold

Om Telemark kommunerevisjon IKS	1
1 Innledning	3
1.1 Bakgrunn.....	3
1.2 Kontrollutvalgets ansvar for planlegging av selskapskontroll	3
1.3 Hvem kan bli kontrollert?	4
1.4 Selskapskontroll - innhold og begrepsbruk	4
1.5 Gjennomføring og rapportering av kontrollen	5
2 Eierskap i Sauherad kommune	7
2.1 Eierskapsmelding.....	7
2.2 Kommunens eierskap	7
2.3 Tidligere selskapskontroller	7
3 Prioriteringer i planperioden	8
3.1 Eierskapskontroll.....	8
3.2 Forslag om forvaltningsrevisjon i selskap.....	9
4 Plan for selskapskontroll	11
Vedlegg	11

Foto forside: www.effective.com

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Kommunen kan engasjere seg i virksomheter og legge ulike oppgaver til fristilte organisasjonsformer som interkommunalt samarbeid, interkommunale selskaper, aksjeselskaper o.l. Kommunestyret står i stor grad fritt til å velge hva slags organisasjonsform slik virksomhet skal ha. Hvilken organisasjonsform kommunestyret velger, har avgjørende betydning for kommunestyrets styringsmuligheter. Ulike selskapsformer har egne styringsorganer, og er regulert av særskilt lovgivning, som bl.a. fastsetter forholdet mellom eierne (kommunen) og selskapets styringsorgan.

Viktige betingelser for folkevalgt styring er åpenhet, etikk og kontroll. En evaluering av offentleglova¹ viser at kunnskapen om loven i selvstendige offentlige rettssubjekter er lav. Videre viser evalueringen at mange offentlige selskap, selv om de forvalter til dels svært store offentlige verdier, får få innsynsbegjæringer. Mange mener at ressursbruken på å etablere rutiner, systemer og kompetanse i organisasjonen er urimelig i forhold til det lave antallet inn-synsbegjæringer de mottar.

NIBR har undersøkt hvordan norske kommuner ivaretar hensynet til god folkevalgt styring over den delen av kommunens virksomhet som er organisert i selskap.² De fleste som ble spurt i undersøkelsen, mener at kommunestyret ikke får nok informasjon og ikke er godt nok orientert, og at kontrollrutinene ikke er tilstrekkelige.

Dette gir utfordringer når det gjelder demokratisk, folkevalgt styring, innsyn og kontroll med virksomheten.

1.2 Kontrollutvalgets ansvar for planlegging av selskapskontroll

Kommuneloven § 77 nr. 5 og kontrollutvalgsforskriften § 13 slår fast at kontrollutvalget skal påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens interesser i selskaper m.m. Kontrollutvalget skal påse at det utarbeides en plan for gjennomføring av selskapskontroll. Planen skal bygge på en overordnet analyse av kommunens eierskap ut fra vurderinger av risiko- og vesentlighet. Planen skal vedtas av kommunestyret, senest innen utgangen av året etter at kommunestyret er konstituert.

¹ Gjennomført av Oxford research i 2015 på oppdrag fra Justisdepartementet (http://www.oxfordresearch.no/media/270943/evaluering_av_offentleglova_oxford_research.pdf)

² Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR) på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2015:1 (www.nibr.no)

Kontrollutvalget i Sauherad har bedt Telemark kommunerevisjon IKS om å utarbeide analyse og forslag til plan for selskapskontroll. Vårt forslag viser aktuelle tema for selskapskontroll i Sauherad kommune basert på en vurdering av risiko og vesentlighet. Det er kommunestyret som bevilger ressurser til selskapskontroll, og dermed bestemmer i hvilket omfang planen skal gjennomføres.

Kommunens eierskap i Telemark kommunerevisjon IKS og Agder og Telemark kontrollutvalgssekretariat IKS framgår av oversikten i vedlegget. Telemark kommunerevisjon IKS er ikke uavhengige i forhold til disse to selskapene, og vi har derfor ikke vurdert behovet for selskapskontroll for disse.

1.3 Hvem kan bli kontrollert?

Reglene om selskapskontroll gjelder kommunalt eierskap i interkommunale selskap (IKS), aksjeselskap (AS) og interkommunale samarbeid etter kommuneloven § 27 når disse er selvstendige rettssubjekt. Kontrollen kan også gjelde datterselskap til disse organene. Selskapskontroll omfatter ikke stiftelser (eies ikke), kommunale foretak (inngår i kommunen) og andre selskaps/organisasjonsformer enn de tre nevnte.

1.4 Selskapskontroll - innhold og begrepsbruk

Begrepet selskapskontroll dekker to former for kontroll:

- **Eierskapskontroll:** Kontroll med hvordan kommunen ivaretar sitt eierskap i selskap – forholdet mellom kommunestyret og eierorganet
- **Forvaltningsrevisjon i selskap:** Kontroll med hvordan selskapene styres og drives

En eierskapskontroll er i hovedsak rettet mot *kommunen*. Hovedspørsmålet i en *eierskapskontroll* er om kommunen har retningslinjer for utøvelse av eierskap, og om disse er i samsvar med gjeldende regler og anbefalinger for godt eierskap. Videre undersøker vi om eierskap utøves i samsvar med gjeldende regler og kommunestyrets vedtak og forutsetninger.

Selskapets drift og aktiviteter kan en kontrollere gjennom en forvaltningsrevisjon, på samme måte som det gjøres forvaltningsrevisjon av kommunens virksomhet. De fleste tema og vinklinger kan undersøkes gjennom en forvaltningsrevisjon.

Forvaltningsrevisjon skal gjennomføres i samsvar med god kommunal revisjonsskikk³, og er regulert i kommuneloven § 77 nr. 4, kontrollutvalgfskriften og revisjonsfskriften.

1.5 Gjennomføring og rapportering av kontrollen

Iverksetting av selskapskontroll

Kommunestyret skal vedta planen for selskapskontroll og skal stille ressurser til rådighet for gjennomføringen. Kontrollutvalget sørger for at eierskapskontroll eller forvaltningsrevisjon blir gjennomført. Det er vanlig og hensiktsmessig at kommunestyret gir kontrollutvalget myndighet til å gjøre endringer i planen.

³ God kommunal revisjonsskikk for forvaltningsrevisjon er definert i RSK 001, fastsatt av Norges kommunerevisorforbund.

Avtalen kommunen har med Telemark kommunerevisjon IKS dekker ikke selskapskontroll. Gjeldende ordning er at kontrollutvalget ber om tilbud på en selskapskontroll, og vurderer bestillingen ut fra det tilbudet vi gir.

Gjennomføring av eierskapskontroll og forvaltningsrevisjon

Det er ikke stilt krav om kvalifikasjoner for den som skal gjennomføre eierskapskontroll. Det er heller ikke stilt metodiske krav til eierskapskontrollen. Det vanlige er at eierskapskontroll gjennomføres av revisor, eventuelt av kontrollutvalgets sekretariat.

Forvaltningsrevisjon i selskap skal utføres av revisor i samsvar med god kommunal revisjonsskikk og gjeldende kvalifikasjonskrav for forvaltningsrevisjon.

En eierskapskontroll er vanligvis mindre ressurskrevende enn en forvaltningsrevisjon. Forvaltningsrevisjon i selskap med flere eiere bør gjennomføres for eierne i fellesskap.

Innsynsrett

Kommunelovens § 80 regulerer kontrollutvalgets og kommunens revisors innsynsrett i selskaper. Innsynsretten gjelder i interkommunale selskaper, interkommunalt samarbeid som er organisert som selvstendig rettssubjekt og aksjeselskaper med kommunale/fylkeskommunale eiere.

Det er ikke innsynsrett i selskap som har private eller statlige medeiere. Her kan kontrollutvalgets innsynsrett reguleres i vedtektene. Hvis den ikke er regulert, må kontrollutvalget be styret om samtykke til innsyn, eventuelt etter avklaring med eierne.

Rapportering om eierskapskontroll og forvaltningsrevisjon

Etter gjennomført eierskapskontroll eller forvaltningsrevisjon lager vi en rapport til kontrollutvalget for behandling. Kontrollutvalget skal rapportere sitt arbeid til kommunestyret. Denne rapporteringen skjer normalt ved at kontrollutvalget sender rapporten med sin innstilling til kommunestyret for behandling.

2 Eierskap i Sauherad kommune

2.1 Eierskapsmelding

Det er utarbeidet en felles eierskapsmelding for selskaper som Sauherad kommune eier sammen med kommunene Bø og Sauherad. Kommunen har ikke noen eierskapsmelding utover dette.

2.2 Kommunens eierskap

Vi har hentet informasjon om kommunens eierskap fra obligatorisk note til kommunens årsmelding 2014 og informasjon fra kommunen, samt fra Proff.no og Brønnøysundregistrene. I den grad det ikke er samsvar mellom disse kildene, har vi bygget på de offentlige registrene. Vi kan ikke si med sikkerhet at kommunen ikke har annet eierskap enn det som framgår her.

Oversikt og informasjon om selskapene framgår av vedlegg til rapporten.

2.3 Tidligere selskapskontroller

Sauherad kommune har ikke gjennomført obligatorisk eierskapskontroll eller annen selskapskontroll i perioden 2012-2015.

3 Prioriteringer i planperioden

3.1 Eierskapskontroll

Vi foreslår at Sauherad kommune gjennomfører eierskapskontroll innenfor utvalgte tema. Prioriteringen av tema for eierskapskontroll bygger på en risiko- og vesentlighetsvurdering med bakgrunn i KS anbefalinger for godt eierskap, kommunens Eiermelding og resultater av tidligere selskapskontroller.

Føringer for eierskap og opplæring av eierrepresentanter (anbefaling 1 - 8)

KS anbefaler at kommunene etablerer retningslinjer for utøvelsen av sitt eierskap.

Disse er omtalt i Eiermeldingen som de tre Midt-Telemark kommunene har utarbeidet i fellesskap. Det kan være aktuelt å se hvordan den felles

Eiermeldingen er fulgt opp og hvilke andre tiltak kommunen har truffet for å sikre at forvaltningen av eierskap skjer i samsvar med anbefalinger fra KS.

Folkevalgtopplæring, fullmakter, avklaringer og rapportering til kommunestyret bør undersøkes. En slik kontroll vil være generell og rettet mot hele kommunens eierskap.

Styre - evaluering og valg (tilråding 9 - 14)

Det er eiers ansvar å sørge for at styrets samlede kompetanse er tilpasset selskapets virksomhet. Vi anbefaler kommunen å undersøke hvordan kommunen som eier sikrer at selskaper har godt sammensatt og godt fungerende styre. I denne undersøkelsen vil vi særlig se på valgprosess, styresammensetning, styreinstruks, evaluering av styrets arbeid og sammensetning i flere selskaper.

Samordning av føringer for eierskap – flere eiere

Sauherad kommune har eierinteresser i flere selskap sammen med andre kommuner.

Kommunen har i regi av Midt-Telemark rådet fått utarbeidet en felles

Eiermelding over selskap kommunene eier i fellesskap, men den omfatter f.eks.

ikke Irmat AS som er renovasjonsselskapet som Sauherad eier sammen med Bø,

Notodden og Hjartdal. Når det er flere eiere, kan de gi hver sine føringer for

Eierskapsutøvelse, målsetninger og styring av selskapene som kan være motstridende.

De kan derfor være aktuelt å undersøke i hvilken grad føringer og forventninger til Eierutøvelse og selskap samordnes og formidles.

3.2 Forslag om forvaltningsrevisjon i selskap

Samfunnsansvar og etikk (tilråding 15 - 19)

Selskap som kommunen eier kan måtte forholde seg til reglene om offentlig innsyn, offentlige anskaffelser og offentlig støtte. Det kan derfor være aktuelt å undersøke i hvilken grad kommunen sikrer at selskapene overholder slike forpliktelser. Det kan videre være aktuelt å undersøke om kommunen gir føringer for selskapene i tråd med de anbefalinger som er gitt av KS.

Gjennomføring av virksomhet - måloppnåelse

Renovasjon

Irmat AS er ansvarlig for å levere renovasjonstjenester til kommunens innbyggere. Det var en selskapskontroll rettet mot selskapet i 2008, der det ble gitt en rekke anbefalinger. Selskapet ivaretar en viktig kommunal tjeneste knyttet til håndtering av husholdningsavfall, kombinert med at selskapet utøver næringsvirksomhet i konkurranse med andre. Tjenestene knyttet til husholdningsavfall skal leveres til selvkost og i samsvar med gjeldende regler for avfallshåndtering etter forurensningsloven og avfallsforskriften. I slik virksomhet kan det være risiko for at tjenestetilbudet ikke er i samsvar med fastsatte mål, og det kan være risiko knyttet til kostnadsnivå, selvkostberegninger, anskaffelser og kryssubsidiering. På denne bakgrunn er det naturlig å prioritere selskapet for forvaltningsrevisjon. En forvaltningsrevisjon av selskapet bør utføres i samarbeid med de andre eierne, og vinkling og problemstillinger bør defineres og avgrenses nærmere ved bestilling.

Forventninger om utbytte

Sauherad kommune har forventninger om årlig utbytte fra Midt-Telemark Energi AS og Midt-Telemark Kraft AS. I eierskapsmeldingen fra 2012 la kommunene til grunn større forventet utbytte enn det selskapet mente var forsvarlig. Selskapet uttrykte dette i en uttalelse etter at eierskapsmeldingen var politisk behandlet. Det kan være aktuelt å undersøke nærmere hvorvidt kommunenes ønske om utbytte balanseres mot selskapets behov for å sikre egenkapital og nødvendige investeringer.

Næringsarbeid

Midt-Telemark næringsutvikling AS har ansvar for næringsarbeid i regionen. Det er utarbeidet en felles strategisk næringsplan for Midt-Telemark. Det framgår av planen at rådmennene skal utarbeide forslag til oppdragsavtaler og at det skal lages årlige handlingsplaner for hver kommune. Næringsarbeidet er et viktig område for

kommunen, og det kan være god grunn til å undersøke om planen og den felles eierskapsmeldingen blir fulgt opp. Vi har likevel ikke prioritert kontroll av gjennomføring av næringsarbeidet til selskapet i forslag til plan, men oppfølging av eiermeldingen kan være del av foreslått eierskapskontroll.

4 Plan for selskapskontroll

Vi foreslår følgende selskapskontroller:

Tema	Generell/selskap	Kontrollform	Anbefalt tidspunkt for gjennomføring
Føringer for eierskap og opplæring av eierrepresentanter	Generell – kan ha stikkprøver i utvalgte selskap.	Eierskapskontroll	Kan gjennomføres når som helst
Gjennomføring av virksomhet – selvkost og ressursbruk	Irmat AS	Forvaltningsrevisjon – bør gjøres felles med andre eiere.	Kan gjennomføres når som helst
Styresammensetning – styreevaluering og valgprosess	Generell – stikkprøver i selskap med delt eierskap, der kommunen har en viss eierandel.	Eierskapskontroll	Kan gjennomføres når som helst
Samfunnsansvar – habilitet, etikk og varslings, offentlig innsyn, anskaffelser	Selskap velges ut fra en vurdering av formål og eierandel. F.eks. næringselskap, energi- eller kraftselskapet.	Forvaltningsrevisjon – bør gjøres felles med andre eiere.	Kan gjennomføres når som helst

Vedlegg

- Oversikt over Sauherad kommunes eierinteresser i selskaper per 1.1.2016 og beskrivelse av selskapene
- KS' Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll⁴

⁴ Kommunenes sentralforbund 15. november 2015.

Oversikt over Sauherad kommunes eierinteresser i selskaper per 1.1.2016 og beskrivelse av selskapene

Selskaper med full innsynsrett iht. koml. § 80:

Interkommunale selskap (IKS)	Kommunens eierandel	Opplysninger om selskapet (alle tall fra 2014)	Kontorkommune og andre eierkommuner
Midt-Telemark Næringsfond IKS	27,0 %	Egenkapital: 15,7 mill kr 15 mill kr. utlånt til Midt-Telemark Energi. Renteinntekter: 584 942 Overføring til Midt-Telemark Næringsutvikling 519 967 kr <u>Formål:</u> Gi avkastning som skal finansiere næringsutviklingstiltak i Midt-Telemark gjennom Midt-Telemark næringsutvikling AS. <u>Annet:</u> Selskapsavtalen sier at 90 % av avkastninga av kapitalen skal overføres til MTNU til bruk i utviklingsprosjekt, og 10 % skal avsettes til kapitalvedlikehold. Ifølge § 8 i selskapsavtalen har styret i MTNU rett til å disponere avkastninga på selvstendig grunnlag innenfor de gjeldende overordnede næringspolitiske rammer og retningslinjer som er fastlagt av eierne.	Kontorkommune Nome. 41,0 % Nome 32,0 % Bø
Telemark kommunerevisjon IKS	1,64 %	Egenkapitalandel: 59,9 % Egenkapital 6,1 mill. kr. Totalrentabilitet: 3,7 % Gjeldsgrad: 0,7 Formål: Utføre lovpålagte revisjonsoppgaver samt andre revisjonsoppdrag og rådgivning for deltakerne. I tillegg å utføre revisjonsoppdrag og rådgivning for andre selskaper. Selskapet har ikke erverv til formål.	Kontorkommune Skien. Larvik, Lardal, samtlige kommuner i Telemark og Telemark fylkeskommune
Agder og Telemark kontrollutvalgssekretariat IKS	2,1 %	Egenkapitalandel: 16 % Gjeldsgrad: 5,2 Eigenkapital kr 600 000	Kontorkommune Bø. Fylkeskommunene i Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder, 17

Interkommunale selskap (IKS)	Kommunens eierandel	Opplysninger om selskapet (alle tall fra 2014)	Kontorkommune og andre eierkommuner
		Formål: Utføre den lovpålagte sekretærfunksjonen for deltakernes kontrollutvalg. Selskapet kan utføre tilsvarende oppgaver for andre bestillere.	kommuner i Telemark, 10 kommuner i Aust-Agder og fire kommuner i Vest-Agder.
Interkommunalt arkiv for Buskerud Vestfold og Telemark IKS (IKA Kongsberg IKS)	1,71 %	Egenkapitalandel: 16 % Egenkapital: 600 000 kr Totalrentabilitet: 0,9 % Gjeldsgrad: 5,2 <u>Formål:</u> Formålet med selskapet er å legge forholdene til rette for medlemmenes rasjonelle, funksjonsdyktige og effektive gjennomføring av arkivlovens intensjoner og bestemmelser. Selskapet skal kunne fungere som arkivdepot for deltakerne samt selge kompetanse og arkivtjenester til andre. Selskapet skal kunne fungere som fylkesarkiv for deltakende fylkeskommuner, og skal kunne motta privatarkiv. <u>Annet:</u> Det har ikke vært selskapskontroll i regi av noen av eierkommunene i Telemark.	Kontorkommune Kongsberg. 38 andre kommuner i Buskerud, Vestfold og Telemark

Heleide kommunale aksjeselskap (AS)	Kommunens eierandel	Opplysninger om selskapet (alle tall fra 2014)	Kontorkommune og andre eierkommuner
Midt-Telemark Energi AS	24,0 %	Egenkapital: 174 543 000 kr Egenkapitalandel: 43,9 % Totalrentabilitet: 4,6 % Gjeldsgrad 1,3% <u>Formål:</u> Eie og drive kraftverk, herunder produksjon, overføring og omsetning av elektrisk energi, samt å drive med virksomhet som står i naturlig forbindelse med dette. <u>Annet:</u> Kommunene i Midt-Telemark har utarbeidet felles eierskapsmelding for blant andre Midt-Telemark Energi AS.	Kontorkommune Nome 40,0 % Nome 36,0 % Bø

Heleide kommunale aksjeselskap (AS)	Kommunens eierandel	Opplysninger om selskapet (alle tall fra 2014)	Kontorkommune og andre eierkommuner
Midt-Telemark Kraft AS	21,8 %	Egenkapitalandel: 88,8 Egenkapital 215 622 000 kr Totalrentabilitet: 0,5 % Gjeldsgrad 0,1 <u>Formål:</u> Eie og drive kraftverk, salg av kraft, og forvalte selskapets øvrige eiendeler og interesser, herunder fallretter, samt rettigheter til erstatningskraft. <u>Annet:</u> Kommunene i Midt-Telemark har utarbeidet en felles eierskapsmelding for blant andre Midt-Telemark Kraft AS.	Kontorkommune Nome 48,4 % Nome 29,8 % Bø
Midt-Telemark Næringspark AS	50 %	Egenkapitalandel: 13,1 % Egenkapital 1,826 mill. kr Totalrentabilitet: - 2,3 % Gjeldsgrad 6,6 <u>Formål:</u> Opparbeide og utvikle eiendommer til næringsvirksomhet og næringsrettet infrastruktur for derigjenneom å bidra til næringsutvikling i kommunene. Selskapet skal i hovedsak ikke ha langsiktig eiendomsdrift som formål, men skal søke å realisere sine eierandeler i ferdig utviklede prosjekter for derved å kunne bruke de frigjorte midlere til utvikling av nye prosjekter. Selskapet får fullmakt til å forvalte kommunens eierinteresser i følgende arealer: *Næringsområde på Brenna - Midt-Telemark Næringspark. Selskapet gis fullmakt til å utvikle disse arealene til næringsformål og gis rett til å oppebære avkastning fra utviklingen av eiendommene. Nye områder kan legges til selskapet etter vedtak i kommunestyrene.	Kontorkommune Bø 50 % Bø kommune
Irmat AS	18,8 %	Egenkapitalandel: 28,6 % Egenkapital 10,7 mill. kr Totalrentabilitet: 4,3 % Likviditetsgrad: 3,32 Gjeldsgrad 2,5	Kontorkommune Notodden.

Heleide kommunale aksjeselskap (AS)	Kommunens eierandel	Opplysninger om selskapet (alle tall fra 2014)	Kontorkommune og andre eierkommuner
		<u>Formål:</u> Ledende avfallsselskap i regionen og bli oppfattet som det naturlige valg for mottak og viderehåndtering av alt avfall.	52,3 % Notodden 21,7 % Bø 7,2 % Hjartdal
Vegfinans RV36 Telemark AS	2,5 %	Egenkapitalandel: -2,6 % Egenkapital -364 000 kr. (EK tapt) Totalrentabilitet: -0,7 % Gjeldsgrad: 39,9 <u>Formål:</u> Delfinansiere utbyggingen av Rv36 med tilhørende anlegg gjennom Telemark fylke. Selskapet deler ikke ut utbytte. Selskapet administrerer og eventuelt driver et innkrevningssystem i bompengerperioden. Selskapet foretar de nødvendige låneopptak i samsvar med stortingsvedtak og avtale med Statens vegvesen Vegdirektoratet. <u>Annet:</u> Selskapet inngår i et konsern der flere fylkeskommuner eier morselskapet Vegfinans AS. Konsernet skal delfinansiere utbygging av RV 36 gjennom Telemark.	Kontorkommune Skien 80,0 % Vegfinans AS 2,5 % Bø 2,5 % Nome 2,5 % Seljord 2,5 % Kviteseid 2,5 % Tokke 2,5 % Hjartdal 2,5 % Vinje

Selskaper uten innsynsrett:

Deleide kommunale aksjeselskaper	Kommunens eierandel	Opplysninger om selskapet (alle tall fra 2014)	Kontorkommune og andre eierkommuner
Midt Telemark Næringsutvikling AS	13,5 %	Egenkapitalandel: 56,7 % Egenkapital: 2,4 mill kr Totalrentabilitet: 7 % Gjeldsgrad: 0,8 <u>Formål:</u> Fremme næringsutvikling i Midt-Telemark. Selskapet skal drives på non profit grunnlag. Det er ikke selskapets formål å maksimere avkastning eller akkumulere verdier og virksomheten skal over tid gå i balanse. Selskapet har ikke anledning til å utbetale utbytte.	Kontorkommune Bø 21,0 % Nome 16,5 % Bø

Deleide kommunale aksjeselskaper	Kommunens eierandel	Opplysninger om selskapet (alle tall fra 2014)	Kontorkommune og andre eierkommuner
		<u>Annet:</u> MTNU AS forvalter en ramme av næringsfondets avkastning, jf. kommunestyrevedtak budsjett 2016. Det ble gjennomført selskapskontroll i 2011, både som eierskapskontroll og forvaltningsrevisjon.	Sparebank 1 og andre private eiere eier 49 %
Norsk Eplefest AS	24,51 %	Egenkapitalandel: 64,5 % Egenkapital: kr 278 000 Totalrentabilitet: 1 % Gjeldsgrad: 0,5 <u>Formål:</u> Norsk Eplefest skal være et nasjonalt arrangement med utgangspunkt i tettstedet Gvarv og tilliggende fruktdistrikt, som skal promotere norsk fruktproduksjon, men med særlig vekt på fruktproduksjon i Midt-Telemark. Norsk Eplefest skal promotere kortreist norsk kvalitetsfrukt som er bærekraftig produsert. Norsk Eplefest skal også være et viktig kontaktpunkt for internasjonale aktører på aktuelle felt. Norsk Eplefest AS skal bidra til økt verdiskapning med utgangspunkt i regionens og landets fruktproduksjon. Norsk Eplefest skal være en arena for fremme av kunst og kultur, og skal bygge opp under stolthet og identitet til de som bor og vokser opp i det sentrale fruktdistriktet i MidtTelemark. Norsk Eplefest AS skal i samarbeid med relevante aktører arbeide med å utvikle opplevelser med utgangspunkt i frukt, kunst og kultur som gjør det attraktivt å besøke vår region. Selskapet skal ikke gi utbytte til aksjeeierne, overskudd skal disponeres for best mulig oppfyllelse av selskapets formål.	Kontorkommune Sauherad.
Kartfestivalen AS	20,0 %	Egenkapitalandel: 42,9 % Egenkapital: kr 120 000 Totalrentabilitet: 138,4 % Gjeldsgrad: 1,3 <u>Formål:</u> Arrangere musikkfestivaler, andre kulturarrangementer og annet som naturlig faller inn under dette.	Kontorkommune Sauherad.
Norsk Bane AS	2,0 %	Egenkapitalandel: 50,6 % Egenkapital 411 000 kr. Totalrentabilitet: -24,8 % Gjeldsgrad: 1	Kontorkommune Ålesund. 17,23 % Vinje

Deleide kommunale aksjeselskaper	Kommunens eierandel	Opplysninger om selskapet (alle tall fra 2014)	Kontorkommune og andre eierkommuner
		<u>Formål:</u> Planlegge, bygge og drive et høyfarts-banenett i Norge og gjennomføre de tiltak som synes nødvendige for å kunne oppnå dette. Høyfartsbanen over Haukeli er et nøkkelement. Selskapet kan selge jernbanefaglig kompetanse.	3,36 % Tokke 2,05 % Bø Flere kommuner i andre fylker
Telemark turist AS (tidligere Reisemål Bø AS)	1,50 %	Egenkapitalandel 46,2 % Egenkapital 360000 kr Totalrentabilitet: 1,8 % Gjeldsgrad 1,2 <u>Formål:</u> Leveranse av tjenester til handels- og reiselivsbedriftene i Bø, Nome og Sauherad, derigjennom vedlikeholde eksisterende tilbud, videreutvikle reiselivsprodukter i samarbeid med andre støttespillere, kvalitetssikre og markedsføre regionen som et helhetlig opplevelsesprodukt. Selskapet kan også inngå i aktiviteter som har naturlig tilknytning til dette, samt ved aksjetegning eller på annen måte gjøre seg interessert i andre foretagender av betydning for virksomheten. Annet: Det kan være aktuelt å gjøre en forvaltningsrevisjon av måloppnåelse knyttet til oppdragsavtalen med kommunene. Den bør eventuelt gjøres i fellesskap for de tre kommunene. Det er naturlig at Bø eller Nome tar initiativ til dette.	Kontorkommune Bø 18,14 % Bø 16,68 % Nome

Formler og forklaringer for nøkkeltall:

Egenkapitalandel	$(\text{Sum egenkapital} / \text{totalkapital}) * 100$ <i>Egenkapitaldelen viser hvor mye av totalkapitalen som er egenkapital. Over 40 % regnes som svært godt.</i>
Totalrentabilitet	$(\text{Resultat før skatt} + \text{finanskostnader}) * 100 / \text{gj.sn. totalkapital}$ <i>Totalrentabiliteten viser hvor lønnsom virksomheten er. Over 15 % regnes som svært godt.</i>
Gjeldsgrad	$\text{Sum gjeld} / \text{Sum egenkapital}$ <i>Gjeldsgraden viser hvor stor gjelden er i forhold til egenkapitalen. En gjeldsgrad på 1 vil si at bedriften har like stor gjeld som egenkapital.</i>

KS' Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll⁵

ANBEFALING 1: OBLIGATORISK OPPLÆRING AV OG INFORMASJON TIL FOLKEVALGTE

Kommunene bør som en del av sitt folkevalgtprogram gjennomføre obligatoriske kurs eller eierskapsseminarer. Den første opplæringen bør gjennomføres i løpet av de første 6 månedene av valgperioden. Det anbefales også at det nye kommunestyret tidlig i perioden får en oversikt over status for selskapene.

ANBEFALING 2: VURDERING OG VALG AV SELSKAPSFORM

Det er eiers ansvar å sikre en selskapsform som er tilpasset selskapets formål, eierstyringsbehov, samfunnsansvar, hensynet til innsyn, markedsforhold og det aktuelle lovverket.

ANBEFALING 3: FYSISK SKILLE MELLOM MONOPOL OG KONKURRANSEVIRKSOMHET

Selskaper som opererer i et marked i konkurranse med andre aktører i tillegg til monopolvirksomhet, bør som hovedregel skille ut den markedsrettede delen av virksomheten for å unngå rolleblanding og kryssubsidiering.

ANBEFALING 4: UTARBEIDELSE AV EIERSKAPSMELDINGER

Kommunestyrene bør hvert år fastsette overordnede prinsipper for sitt eierskap ved å utarbeide en eierskapsmelding for alle sine selskaper.

Eierskapsmeldingen bør minimum ha disse hovedpunktene:

1. Oversikt over kommunens virksomhet som er lagt i selskaper og samarbeid.
2. Politisk styringsgrunnlag gjennom kommunens prinsipper for eierstyring
3. Juridisk styringsgrunnlag knyttet til de ulike selskaps- og samarbeidsformene.
4. Formålsdiskusjon og selskapsstrategi knyttet til de ulike selskapene, herunder styringsdokumentene.
5. Selskapenes samfunnsansvar knyttet til miljø, likestilling, åpenhet, etikk osv.

ANBEFALING 5: UTARBEIDELSE OG REVIDERING AV STYRINGSKAPITLER

Kommunestyret skal utarbeide og bør jevnlig revidere styringsdokumentene og avtalene som regulerer styringen av selskapet.

ANBEFALING 6: EIERMØTER

KS anbefaler at det jevnlig gjennomføres eiermøter for å bidra til god eierstyring og kommunikasjon med selskapet. Et eiermøte er et møte mellom representanter fra

⁵ Kommunenes sentralforbund 15. november 2015.

kommunen som eier, styret og daglig leder for selskapet.

ANBEFALING 7: EIERORGANETS SAMMENSETNING OG FUNKSJON

Avhengig av selskapets formål, anbefales det som en hovedregel at kommunestyret oppnevner sentrale folkevalgte som selskapets eierrepresentanter i eierorganet. Eierstyring skal utøves innenfor rammen av kommunestyrets vedtak.

ANBEFALING 8: GJENNOMFØRING AV GENERALFORSAMLINGER OG REPRESENTANTSKAPSMØTER

De formelle eiermøtene er generalforsamling eller representantskap. Det er styret som innkaller. Bestemmelser om innkallingsfrist bør tas inn i vedtektene, slik at det tas hensyn til kommunens behov for å ha tid til å behandle aktuelle saker.

ANBEFALING 9: SAMMENSETNINGEN AV STYRET

Det er eiers ansvar å sørge for at styrets kompetanse samlet sett er tilpasset det enkelte selskaps virksomhet. Det anbefales at kommunen sikrer opplæring av styremedlemmene.

ANBEFALING 10: VALGKOMITE OG STYREUTNEVNELSER

Ved valg av styrer til kommunalt eide selskaper bør det vedtektsfestes bruk av valgkomite.

ANBEFALING 11: KJØNNMESSIG BALANSE I STYRENE

Det anbefales at eierorganet uavhengig av organisasjonsform tilstreber balansert kjønnsrepresentasjon. Styremedlemmene behøver ikke være bosatt i kommunen.

ANBEFALING 12: RUTINER FOR Å SIKRE RIKTIG KOMPETANSE I SELSKAPSSTYRENE

Eier har ansvar for å sikre at styret har den nødvendige kompetansen for å nå selskapets mål. Eier bør også anbefale styret selv jevnlig å vurdere egen kompetanse ut fra eiernes formål med selskapet. Det er derfor anbefalt flere rutiner for å sikre nødvendig kompetanse.

ANBEFALING 13: STYRESAMMENSETNING I KONSERNMODELL

Styremedlemmer i morselskap bør ikke sitte i styret til datterselskap. Konserndirektøren kan være representert i datterselskapenes styrer.

ANBEFALING 14: OPPNEVNELSE AV VARAREPRESENTANTER

Der det utpekes varamedlemmer til styret bør ordningen med numeriske varamedlemmer benyttes for å sikre kontinuitet og kompetanse i styret.

ANBEFALING 15: HABILITETSVURDERINGER

Det anbefales at styrene etablerer faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter. Ordfører og rådmann bør ikke sitte i styret i selskaper.

ANBEFALING 16: GODTGJØRING AV STYREVERV

Kommunen bør i forbindelse med utarbeidelse av eierskapsmelding ha en prinsipiell diskusjon om godtgjøring av styreverv. Denne bør danne grunnlag for eierorganets fastsetting av styrehonorar.

ANBEFALING 17: REGISTRERING AV STYREVERV

Alle som påtar seg styreverv for kommunale selskaper bør registrere vervene på www.styrevervregisteret.no

ANBEFALING 18: ARBEIDSGIVERTILHØRIGHET I SELVSTENDIGE RETTSSUBJEKTER

Det anbefales at selskapene søker medlemskap i en arbeidsgiverorganisasjon. KS Bedrift vil være et naturlig valg for mange av disse selskapene.

ANBEFALING 19: UTARBEIDELSE AV ETISKE RETNINGSLINJER

Eier bør påse at selskapsstyrene utarbeider, og jevnlig reviderer, etiske retningslinjer for selskapsdriften

ANBEFALING 20: SÆRLIG OM ADMINISTRASJONSSJEFENS ROLLE I KOMMUNALE FORETAK

Det anbefales at kommunestyrene ved opprettelse av kommunale foretak diskuterer administrasjonssjefens rolle og handlingsmuligheter overfor daglig leder.

ANBEFALING 21: UTØVELSE AV TILSYN OG KONTROLL

Kommunestyret har både et tilsyns og kontrollansvar for å sikre at kommunen når sine mål, at regelverket etterlevs og at etiske hensyn ivaretas. Kontrollen utføres blant annet gjennom regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll. Kontrollansvaret gjelder også når virksomheten er skilt ut i egne selskaper.